

La pobresa limita la llibertat de persones i famílies

El COTSC* aposta pel dret a la Renda Garantida de Ciutadania

Poverty limits the freedom of individuals and families

The COTSC* supports the Guaranteed Minimum Income

Clara Santamaria Jordana¹, Núria Garrido Mena², Míriam de la Torre Boix³ i Cristina López Detomasi⁴

Resum

Aquest article pretén fer una aproximació a la realitat de les persones que viuen en situació de pobresa a Catalunya i analitzar el sistema de protecció social, que no garanteix el dret d'accés a uns ingressos mínims per viure dignament.

També pretén apel·lar a implicar-nos en la lluita per una societat més justa i equitativa, perquè tots/es tenim dret a una vida digna, autònoma i lliure. Cal fer crítica i autocrítica envers la realitat política, econòmica, fiscal i social imperant, ja que la pobresa i la desigualtat és cosa de tots/es.

Per a la Comissió de Serveis Socials Bàsics del COTSC, el dret a la garantia d'ingressos es materialitza, en primera instància i com a mesura urgent, en la Iniciativa Legislativa Popular per una Renda Garantida de Ciutadania (RGC) que estableix l'actual Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Paraules clau: Atur, pobresa, desigualtat, inclusió, autonomia i Renda Garantida de Ciutadania.

Per citar l'article: SANTAMARIA JORDANA, Clara; GARRIDO MENA, Núria; DE LA TORRE BOIX, Míriam i LÓPEZ DETOMASI, Cristina. La pobresa limita la llibertat de persones i famílies. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, abril 2016, n. 207, pàgines 82-95. ISSN 0212-7210.

* Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya

¹ Treballadora social. Tècnica de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat. Ajuntament de Barcelona. santamaria.clara.64@gmail.com

² Treballadora social. Servei d'Inclusió Social d'Adults. Serveis Socials Bàsics. Ajuntament de Rubí. nuriagarrido@msn.com

³ Treballadora social. Serveis Socials Bàsics. Ajuntament de Terrassa. miriam.comissio@gmail.com

⁴ Treballadora social. Serveis Socials Bàsics. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. cristinalopez.detomasi@gmail.com

Abstract

This article aims to approach the reality of people living under poverty in Catalonia, and to analyze the social protection system which does not guarantee the right of access to a minimum income to live under decent conditions.

It is also a call to get involved in the struggle for a fairer and more equitable society, because we all have the right to live a dignified, free, and self-sufficient life. It is necessary to be critical with the dominant political, economic, fiscal and social realities, since poverty and inequality concern everyone.

The Commission of Basic Social Services of the COTSC considers that the right to a guaranteed income is embodied as an emergency measure in the Popular Legislative Initiative for a guaranteed income (RGC), established in the current Statute of Autonomy of Catalonia.

Key words: Unemployment, poverty, inequality, inclusion, autonomy, Guaranteed Minimum Income.

1. ESTAT DEL BENESTAR. Retallades en drets socials i vides en crisi

1.1. Dret a un nivell de vida digne i marc legislatiu

Els drets socials es refereixen a aspectes que afecten la vida de les persones, les activitats quotidianes, i configuren les possibilitats de viure dignament i amb autonomia. El nucli dur dels drets socials són els que es refereixen a la salut, l'educació, el treball, la seguretat social, l'habitatge i els serveis socials.

Aquests drets apareixen recollits a:

- La Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides, adoptada per l'Assemblea General el 10 de desembre de 1948⁵.
- El "Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals", adoptat per l'Assemblea General de l'ONU l'any 1966⁶.
- La Constitució Espanyola, aprovada l'any 1978⁷.
- L'Estatut d'Autonomia de Catalunya de l'any 2006; en con-

⁵ Els articles 22, 23 i 25 fan referència al dret a un nivell de vida digne.

⁶ Els articles 6, 9 i 11 fan referència al dret al treball, la seguretat social i al nivell de vida digne.

⁷ Els articles 40 i 41 (Títol 1, Capítol 1) fan referència als poders públics que promouran les condicions necessàries per mantenir un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans que garanteixi l'assistència i les prestacions socials suficients en les situacions de necessitat, especialment en cas de falta de feina.

Les persones o les famílies que es troben en situació de pobresa tenen dret a accedir a una renda garantida de ciutadania que els assegurí els mínims d'una vida digna, d'acord amb les condicions que legalment s'estableixen.

cret, en l'àmbit del dret a la garantia de rendes⁸, assenyala que *les persones o les famílies que es troben en situació de pobresa tenen dret a accedir a una renda garantida de ciutadania que els assegurí els mínims d'una vida digna, d'acord amb les condicions que legalment s'estableixen.*

Tant a l'Estat Espanyol com a Catalunya, els drets socials, si bé estan reconeguts, no gaudeixen de la mateixa garantia que els drets civils i polítics, no són d'aplicació directa sinó que depenen de les lleis que els desenvolupin (GINESTA, M: 2015).

La Comissió de Serveis Socials Bàsics (SSB) del COTSC es va crear l'any 2010 per analitzar el desenvolupament d'aquests drets i formular propostes, especialment amb relació al Model dels SSB. La nostra mirada és àmplia, ja que té en compte el conjunt del Sistema Català de Serveis Socials i, alhora, el conjunt de polítiques que afecten la qualitat de vida de les persones, i com aquestes han patit retallades en els darrers anys. Després d'haver fet el seguiment i la denúncia de les retallades aplicades a la Renda Mínima d'Inserció, apostem per un canvi de model en les polítiques de garantia de rendes.

1.2. L'estat del benestar, polítiques per a la garantia dels drets socials

L'estat del benestar és l'entramat institucional que incorpora el conjunt de funcions i mecanismes de seguretat, protecció i regulació dels poders públics orientat a garantir i millorar el benestar social i, per extensió, la qualitat de vida de la població (ESPING-ANDERSEEN, G. 1993).

El desenvolupament històric i la praxi política han configurat diversos models d'estat del benestar en funció de la implicació del sector públic en la provisió dels serveis i prestacions socials, els nivells de cobertura, principis rectors, fonts de finançament o el pes de les diferents esferes de la societat.

A partir dels anys 80, en un nou context polític, econòmic i social d'estat de benestar neoliberal (ADELANTADO, J: 2000), el sistema d'atenció i de protecció social es redueix i es privatitza, delegant l'atenció social a entitats d'iniciativa privada mercantil i social; aquest fet comporta l'augment de les desigualtats socials i de la pobresa relativa. La forta desregulació que acompanya aquests canvis dona lloc a una greu precarització de les condicions de treball i de vida en tots els àmbits, situació anomenada com a societat líquida⁹.

En clau territorial, perd centralitat l'estat i esdevé una governança molt més complexa, amb més pes de l'àmbit supra-

⁸ L'article 24.3 (Títol 1, Capítol 1)

⁹ El concepte de "societat líquida" va ser proposat per Zygmunt Bauman en contraposició al de "societat sòlida", des de la perspectiva de la sociologia reflexiva. Defineix la societat actual com a fluida i volàtil, complexa i híbrida, en què els valors no són massa sòlids i les dinàmiques de canvi han debilitat els vincles humans. Planteja la necessitat de cercar valors alternatius més forts com els valors col·lectius o l'instrument clau de l'educació.

estatal i de l'àmbit local en la presa de decisions, amb nous actors socials, noves formes d'interrelació i de participació local, i la reintroducció de valors (GOMÀ, R.: 2000).

2. LA POBRESA I L'EXCLUSIÓ SOCIAL¹⁰

La pobresa i l'exclusió social són fenòmens complexos, de resultes dels quals les persones veuen afectat el seu desenvolupament personal i la seva qualitat de vida. Són conseqüència d'un procés i tenen caràcter estructural i multidimensional. La pobresa va lligada principalment a la *privació d'ingressos suficients* (necessitats materials no cobertes) i en funció del grau de pobresa es pot parlar de pobresa moderada, greu o extrema¹¹.

En els processos d'exclusió, a part dels factors econòmics, hi intervenen l'atur o la precarietat laboral, les dificultats en l'accés a l'habitatge, els dèficits en formació i salut, la fragilitat o inexistència de xarxes de suport social, situacions administratives irregulars i les dificultats de participació; també l'edat, el gènere o l'origen/ètnia poden ser causa de desigualtat.

2.1. Causes estructurals de la pobresa i l'exclusió social

L'avenç del neoliberalisme econòmic i polític. El model econòmic neoliberal es basa en dues premisses: l'economia de mercat és el millor mecanisme de distribució dels recursos i la llibertat d'actuació del mercat potencia les estratègies competitives de les empreses a favor de l'eficiència econòmica i els beneficis empresarials.

Segons el darrer Informe FOESSA¹², el creixement econòmic a Espanya no ha estat acompanyat d'una distribució equitativa i suficient dels recursos econòmics ni d'una intensa protecció social. La crisi iniciada el 2007 ha evidenciat i agreujat la fractura social i les desigualtats. Espanya és un dels estats de la Unió Europea on més està creixent la pobresa i on menys s'ha avançat en la implementació dels drets econòmics i socials.

¹⁰ ALLEPUZ, R. i ROSSELL, MJ.: 2014. *Anatomia de la pobresa a Catalunya: Causes estructurals que provoquen l'exclusió social de les persones vulnerables*. Font principal per desenvolupar aquest apartat, ja que presenta la realitat de la pobresa, l'exclusió i la desigualtat social des d'una perspectiva global, analitzant-ne les causes i fent propostes de transformació, algunes d'elles pròximes a l'exercici del treball social.

¹¹ **Pobresa absoluta:** és aquella situació en què no es poden satisfer els mínims vitals de subsistència (alimentació, habitatge i vestit).

Pobresa relativa (o risc de pobresa): és la situació en què no s'accedeix a un nivell de vida mínimament adequat en el marc territorial de referència. Així, l'Oficina Europea d'Estadística, considera en situació de pobresa relativa totes aquelles persones que se situen per sota del llindar del 60% de la mediana dels ingressos disponibles ajustada segons la mida de la família. Pot presentar diferents graus: moderada, greu o extrema.

¹² La Fundació FOESSA (Fomento de Estudios Sociales y Sociología Aplicada) es va constituir l'any 1965 amb l'impuls de Càritas Espanyola per conèixer, davant les iniciatives polítiques de desenvolupament, la situació social d'Espanya de forma objectiva i continuada.

Deteriorament del treball, polítiques actives d'ocupació insuficients i nova pobresa. El mercat laboral dels darrers trenta anys ha deixat de ser garantia d'inclusió i d'uns ingressos mínims. El model socioeconòmic i el mercat de treball altament precaritzat tenen com a fenomen característic la *discontinuitat laboral* i polítiques actives d'ocupació molt insuficients, discontinües i no ben articulades en el seu conjunt¹³. Aquestes situacions, de caràcter més estructural, donen lloc a l'anomenada *nova pobresa* que ja no respon a trajectòries de *marginació social* clàssiques, i tenen un impacte directe en el nivell de vida de la persona¹⁴ i també en la seva autoestima, en la construcció o destrucció de projectes de vida i en la salut individual, familiar i comunitària.

El fenomen migratori. Espanya i Europa van viure el fenomen migratori com una oportunitat per reduir els efectes de l'envelliment demogràfic i augmentar el nombre de treballadors actius per mantenir les pensions de la Seguretat Social.

En els períodes en què la crisi econòmica es fa palesa i l'atur s'estén, sorgeixen actituds i discursos xenòfobs al voltant de la suposada facilitat que les persones immigrades tenen en l'accés als recursos públics.

Els canvis demogràfics: l'envelliment de la població i l'augment de la dependència. Espanya s'enfronta a dècades d'envelliment de la població per l'allargament de l'esperança de vida i la disminució de la fecunditat, augmentant el nombre de persones en situació de dependència per la disminució de la seva autonomia personal (gent gran o persones amb diversitat funcional). L'augment del cost de la vida i les polítiques de copagament en serveis socials i sanitat, redueixen la seva capacitat econòmica. Augmenta així la dependència envers les xarxes de suport públiques i privades (familiar, veïnal, serveis).

Canvis en les estructures familiars. Apareixen nous models de família i de convivència. Es redueix el nombre de matrimonis amb fills i de les famílies extenses, i s'incrementen les unitats familiars de persones soles (principalment aquelles que tenen 65 anys o més) i les famílies monoparentals (en què les dones són el cap de la unitat). Augmenta el nombre de separacions i divorcis. Aquests canvis en les estructures familiars suposen canvis en els rols i en les relacions familiars. Impliquen noves necessitats i demandes socials.

Canvis estructurals en l'habitatge. El dret a un habitatge digne i adequat ha estat vulnerat en els darrers anys com a conseqüència del procés de mercantilització al qual ha estat sotmès l'accés a l'habitatge, arribant a augmentar en un 200% el preu de l'habitatge a la dècada anterior a la crisi (*bombolla immobiliària*). L'Administració no va reconduir l'activitat especulativa dels inversors privats i

¹³ Anàlisi de les polítiques actives d'ocupació executades pel Servei d'Ocupació de Catalunya. CCOO. 2008.

¹⁴ Article. Entrevista a en Jochen Kluge. *Repensant les polítiques actives d'ocupació en temps de crisi*. Institut Català d'Avaluacions de Polítiques Públiques. 2011.

de les entitats financeres, sinó que va fomentar una economia centrada en l'activitat constructora i immobiliària, articulant-se una xarxa política, empresarial, legislativa i judicial visualitzada com a corrupta.

2.2. La pobresa i l'exclusió social: múltiples dimensions

L'exclusió és un procés multidimensional, integral i complex. Per analitzar-la, s'utilitzen diversos indicadors com: l'econòmic, el laboral, el formatiu, el socio sanitari, el residencial, el relacional i el de ciutadania i participació.

Pel que fa a la **dimensió econòmica**, es poden identificar tres factors:

- *Pobresa: nivell d'ingressos/despeses.*
- *Dificultats financeres de les llars.*
- *Dependència dels sistemes de protecció, en situacions de pobresa, precarietat i desesperació que s'allarguen en el temps.*

El fet que el sistema de protecció sigui cada vegada més reduït amb recursos parcials, diversificats, fragmentats i no garantits fins a la millora de la situació econòmica, implica que les persones en situació de pobresa desenvolupin alts nivells d'angoixa, ansietat/depressió i sentiments de culpa (Documental *Granja del Pas*. PAHC. Sabadell).

Entenent la pobresa com la privació d'ingressos mínims i des d'una perspectiva global, defugim de la tendència actual de parlar de diferents tipologies de pobresa (energètica, exclusió residencial, infantil, de la gent gran, de les persones immigrades...) que porta a aplicar mesures parcials i pal·liatives que resulten ineficaces, moltes de les quals recauen als SSB (BOTEY, J.: 2016).

2.3. Mesures per la lluita contra la pobresa a Catalunya

La Unió Europea ha tingut un gran protagonisme en la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. L'any 1974 inicia els **Programes de Lluita contra la Pobresa** i als anys 90 amplien el concepte de pobresa al d'**Exclusió Social**, entenent-la com a falta d'accés als drets de ciutadania.

A partir de l'any 2001, recomana l'elaboració dels **Plans Nacionals d'Acció per a la Inclusió Social**, com serà el Pla Nacional per a la Inclusió Social del Regne d'Espanya (2001). Els estats són els que concentren les competències en matèria d'inclusió social i les institucions europees tenen un paper complementari i de suport (ALFAMA, E. i OBRADORS, A.: 2006). A Espanya, els plans s'estableixen en l'àmbit nacional, autonòmic i local. A Catalunya s'han realitzat 4 plans d'inclusió autonòmics i, segons les darreres dades oficials¹⁵, hi ha 42 plans locals.

¹⁵ http://benestar.gencat.cat/pobresa_i_inclusio_social/plans_lluita_pobresa_inclusio_cat/

L'any 2014, davant l'augment de les situacions de pobresa i desigualtat a Catalunya i la polarització de la població per l'impacte de la crisi econòmica, el Departament de Benestar Social i Família promou el Pacte per a la lluita contra la pobresa a Catalunya 2014-2016. Tot i que el Pacte no està aprovat per manca de consens, algunes mesures es concreten en el Pla d'Acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió social 2015-2016:

- *Intervencions coordinades* amb tots els agents implicats i *transversals* (serveis socials, ocupació, educació, salut, formació, habitatge, justícia).
- *Mesures d'atenció directa i immediates per fer front a situacions d'urgència social* com la cobertura de les necessitats bàsiques.
- *Mesures i estratègies a mitjà i llarg termini de caràcter estructural*, més preventives i de promoció de l'autonomia i de l'apoderament de la persona i dels col·lectius com la compactació dels ajuts i prestacions econòmiques dels diferents àmbits de la Generalitat i dels ens locals i també *la tramitació al Ple del Parlament de la Iniciativa Legislativa Popular per a una Renda Garantida de Ciutadania*.
- Impulsar l'*Observatori Català de la Pobresa i la Inclusió Social*¹⁶.

3. SISTEMA DE GARANTIA DE RENDES

3.1. Elements centrals i categories de drets

Com hem anat indicant, l'element essencial per a la lluita contra la pobresa i l'exclusió social és l'establiment d'un sistema de garantia de rendes. Els dispositius a partir dels quals els estats poden establir un sistema de garantia de rendes són tres: la regulació del *salari mínim interprofessional*, el *sistema fiscal* i el *sistema de prestacions i serveis públics*.

Des del punt de vista de la relació que els ciutadans mantenen amb l'administració podem distingir les següents *prestacions*: *aquelles que constitueixen un dret subjectiu* universal, contributiu o assistencial, garantit i exigible pel ciutadà/na sempre que es compleixen els requisits establerts per la normativa (pensió no contributiva); *prestacions que constitueixen un dret de concurrència* i que, per tant, estan subjectes a la disponibilitat pressupostària (ajuts d'urgència social, RMI); i *les prestacions i accions graciabls*, que l'administració pot, discrecionalment, atorgar o no (subvencions).

3.2. El sistema de protecció social espanyol i català

El sistema de protecció social es defineix com el conjunt de transferències econòmiques i de serveis en espècies orientades a

¹⁶ A partir de la col·laboració entre la Generalitat de Catalunya i la Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili.

alleugerir riscos i necessitats a les llars i individus. Aquesta és una concepció restrictiva del concepte de protecció social, ja que afecta només a una part de la totalitat de serveis públics i intervencions incloses en l'estructura de l'estat del benestar.

Les prestacions socials que conformen el sistema de protecció social es poden classificar segons les funcions protectores: malaltia/assistència sanitària, invalidesa, vellesa, supervivència, família/fills, atur, habitatge i exclusió social. S'atorguen a partir de determinats requisits, entre ells el d'ingressos¹⁷.

La protecció social bàsica la duu a terme l'Administració de l'Estat mitjançant, principalment, la Seguretat Social. Alhora existeixen altres modalitats que amplien i complementen aquesta acció protectora i que són les que solen assumir les comunitats autònomes, les diputacions, les administracions locals i altres institucions privades (Mapa de prestacions de Catalunya: 2015).

El sistema de garanties d'ingressos espanyol manté el seu disseny original dels anys 60: estableix un salari mínim; garanteix un sistema de prestacions amb fort component contributiu (pensions contributives i prestacions contributives per atur, gestionades i finançades per la Seguretat Social); i es desenvolupa un nivell de protecció assistencial complementari i residual, amb fortes limitacions d'accés (AGUILAR HENDRICKSON, M: 2014).

A Espanya, no s'ha donat un consens social per crear una protecció forta. El paper que se li ha atorgat al treballador/a social en el sistema de benestar ha estat principalment de gestió i control social (SALES I CAMPOS, A.: 2014).

4. MODELS DE RENDA: RMI / RGC / RBU

A finals del segle XX, davant la fallida del mercat laboral com a garant d'ingressos i de la crisi del sistema de benestar social, apareix un debat polític, professional i social sobre diferents propostes de rendes garants de la subsistència dels ciutadans. Així, en un extrem trobem la Renda Mínima d'Inserció (RMI/PIRMI) i en l'altre, la Renda Bàsica Universal (RBU).

Els principals termes del debat entre les diferents propostes de renda són:

- Com a dret universal o com a ajudes subsidiàries de la persona?
- Amb contraprestació o sense obligacions per part del receptor/a?

L'any 2011, amb la crisi econòmica i les retallades al programa de l'RMI a Catalunya, s'organitza una plataforma ciutadana que qüestiona si el PIRMI és la resposta més adequada a les necessitats

¹⁷ Per calcular el llindar d'ingressos per tenir dret o accés a les prestacions socials a Espanya s'utilitza l'Indicador Públic de Renda d'Efectes Múltiples (IPREM) i a Catalunya l'Índex de Renda de Suficiència de Catalunya (IRSC).

de la població més empobrida del país, promovent la ILP per la Renda Garantida de Ciutadania.

A continuació, mostrem en aquest quadre les diferències de cada proposta:

	Renda Mínima d'Inserció	Renda Garantida de Ciutadania	Renda Bàsica Universal
Caràcter del dret	Dret familiar i de concurrència	Dret individual i subjectiu	Dret individual i universal
	Una renda per nucli familiar	Poden tenir dret a l'RGC més d'una persona en el mateix nucli familiar o de convivència	Cada persona major d'edat és beneficiària de la Renda
Dret condicionat a:			
Nacionalitat i residència	SÍ	SÍ	SÍ
Edat	SÍ	SÍ	NO
Situació de pobresa	SÍ	SÍ	NO
Obligació d'acceptar un treball adequat	SÍ	SÍ	NO
Obligació de realitzar activitats d'inserció laboral i/o social	SÍ	NO	NO
Disponibilitat pressupostària	SÍ	NO	NO

Adaptació del Quadre comparatiu: RBU i RGC.

ARCARONS, J. GARGANTÉ, S. TOLEDANO, D. 2013. Pàg. 62.

Presentem una breu descripció de cada una de les propostes a partir de l'article "Rendes de ciutadania" de la RTS núm. 199 (LÓPEZ, C. i ESPINOSA, C.: 2013).

Renda Mínima d'Inserció (RMI)

És l'única renda vigent que s'està aplicant a Catalunya des de l'any 1990 a partir de l'encàrrec del Parlament Europeu. El Programa té com a principal finalitat la inserció social i formativa/laboral de les persones afectades, a més d'oferir noves oportunitats a aquells que tinguin dificultats per subsistir. D'acord amb la Llei 10/1997, del 3 de juliol, de la renda mínima d'inserció, l'RMI passa a ser un dret subjectiu, fet que suposa que el mínim de subsistència està garantit.

A partir de l'inici de l'actual crisi econòmica i, més concretament, l'agost del 2011, es fan diverses modificacions en les condicions d'accés amb nous requisits exigibles¹⁸ i deixa de ser un dret universal per passar a estar subjecte a disponibilitat pressu-

¹⁸ Entre els canvis destaquen posar un límit a la seva durada de màxim 5 anys, la residència que cal acreditar a Catalunya passa d'1 a 2 anys; es computen els ingressos dels darrers 12 mesos, superant els 6 mesos anteriors; es computen prestacions/ajuts que anteriorment no computaven.

postària. En aquest procés de canvi, tenen lloc un altre tipus de retallades com les aplicades a les polítiques actives de formació i ocupació.

Renda Garantida de Ciutadania (RGC)

Arran de la crisi de l'RMI, l'agost del 2011, i davant l'augment imparable de l'atur i de la precarietat del sistema de protecció social per a les persones en atur i/o precarietat laboral, sorgeix una plataforma que elabora i presenta la Iniciativa Legislativa Popular (ILP) de l'RGC, que és admesa a tràmit, per via d'urgència, al Parlament de Catalunya i que ha superat la fase de recollida de signatures i de compareixences. Aquesta Renda neix amb la voluntat de substituir l'RMI i altres prestacions econòmiques parcials, d'importos petits i disperses entre múltiples departaments/serveis, d'acord amb l'article 24.3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 i amb l'objectiu d'optimitzar els recursos públics ja existents.

L'RGC es considera un dret subjectiu de les persones en situació de pobresa, tinguin o no problemes socials associats. És una prestació econòmica mensual equivalent a l'IRSC (664 €/mes x 12 pagues), individual (no familiar) i complementària a altres rendes, l'única condició és la de no rebutjar una feina adequada.

Renda Bàsica Universal (RBU)

Amb la crisi econòmica del 1973, a Europa sorgeix una proposta redistributiva basada en el model d'igualtat i per fer front a les conseqüències del sistema capitalista, a la precarietat laboral, la pobresa i la marginació social. Suposa l'adaptació de l'economia a la nova realitat definida per la globalització i el progrés tecnològic, que fan que disminueixi la necessitat de la feina. Com a dret econòmic es converteix en l'eix fonamental de la sostenibilitat.

És un ingrés ciutadà o subsidi universal, individual i no familiar, no condicionat, pagat i garantit per l'estat com a dret de ciutadania a cada membre de la societat, fins i tot si no vol treballar de forma remunerada, i sense tenir en consideració si les persones són riques o pobres.

Renda municipal complementària

A partir de les eleccions municipals de 2015, alguns ajuntaments de Catalunya (com el de Barcelona) han elaborat o estan elaborant una proposta de renda municipal complementària, fent ús de les prestacions d'urgència especial amb què compten els Serveis Socials Bàsics, alhora que també altres ingressos del pressupost públic. La finalitat és superar una política reactiva, molt fragmentada i amb recursos molt insuficients. Es planteja com a temporal a l'espera de la resolució de la ILP per a una RGC, sent conscients que la Generalitat de Catalunya és l'administració competent.

5. EL COTSC EN LLUITA. Per a un canvi real en la vida de les persones i famílies: apostem per l'RGC i co-construïm alternatives transformadores

“Ningú és lliure sense les necessitats materials garantides. Ningú pot construir un projecte de vida sense estabilitat i seguretat laboral i econòmica”.

Calen mesures que transformin diversos àmbits com el model econòmic i fiscal, les polítiques formatives/laborals, l'habitatge, el sanitari o el model de SS.

Arran de les modificacions de l'RMI de l'agost del 2011 i de la crisi que suposa per a les persones perceptores i per al col·lectiu de professionals que hi treballem, el COTSC pren una posició activa en defensa del dret a uns ingressos mínims per garantir una vida digna: “Ningú és lliure sense les necessitats materials garantides. Ningú pot construir un projecte de vida sense estabilitat i seguretat laboral i econòmica”.

Els treballadors/es socials coneixem de primera mà les situacions de precarietat econòmica i el patiment de persones i famílies que no poden cobrir les necessitats bàsiques amb els seus propis recursos. Aquestes persones es troben desateses pel sistema d'atenció i protecció social, es veuen precipitades a situacions d'exclusió social, i s'adrecen a nosaltres en última instància i amb unes expectatives que, en la majoria dels casos, no veuen resoltes.

Ens hem convertit en l'escut humà de les administracions, en un context de retallades en els drets i els serveis públics, i estem atenent la pobresa gestionant *microajuts* i elaborant múltiples *informes*, desatenent la nostra funció central relacional i educativa, de diagnòstic i de proposta d'accions, de protecció, prevenció, promoció i de transformació social.

En aquest context socioeconòmic i laboral, en què *el treball* deixa de ser l'eix principal d'inclusió social i en què *l'estat del benestar* deixa de ser garant de drets socials, de la redistribució de la riquesa i provisió de seguretat, *calen mesures que transformin diversos àmbits com el model econòmic i fiscal, les polítiques formatives/laborals, l'habitatge, el sanitari o el model de SS.*

Coincidim en el fet que les noves propostes han d'anar en la línia de: prioritzar els valors col·lectius; promoure una economia més igualitària i sostenible (sistema fiscal just, creació d'ocupació de qualitat i protegir l'estat del benestar) i enfortir la qualitat democràtica (ALLEPUZ, R. i ROSSELL, MJ.: 2014).

Considerem també que cal repensar les polítiques actives d'ocupació entenent-les des d'una perspectiva àmplia, des de l'educació dels joves en l'àmbit formatiu però també en valors col·lectius i d'emprenedoria, i sobretot la formació de persones adultes sigui quin sigui el seu nivell educatiu i perfil d'ocupabilitat. Creiem que cal garantir circuits integrats i personalitzats d'orientació-formació-inserció durant tot el període que aquella persona es trobi en situació d'atur, amb garanties d'accés a programes de formació *professionalitzadora* i a una ocupació real, sigui en el mercat privat (amb el suport econòmic i col·laboracions públiques/privades que s'escaiguin) o en el sector públic (apostant pel treball protegit). Pensem que tots/es podem ser protagonistes de l'economia, però per això cal incorporar valors i

pràctiques col·lectives, socialment responsables, locals i transformadores¹⁹.

En consonància amb aquestes propostes, el col·lectiu de treballadors/es socials som conscients que formem part de l'estructura social i del sistema de protecció social, i que, com a actors claus, hem de prendre un posicionament personal i ètic, com a professionals i també com a ciutadans/es.

Considerem que des del COTSC ens correspon un paper actiu d'observatori de la política social i de denúncia de les situacions que es produeixen de vulneració de drets socials dels ciutadans. Amb aquest compromís, des de la Comissió dels SSB participem activament en els nous moviments socials per a la recuperació dels drets socials. Pel que fa a la lluita contra la pobresa i l'exclusió social participem o hem participat en:

- Comissió Promotora de la ILP per una RGC
- Fòrum d'Alternatives a l'Atur, la Pobresa i la Desigualtat
- Campanya Pobresa Zero
- Pacte per la Lluita contra la Pobresa 2014-2016
- Plataforma per una Fiscalitat Justa i Solidària
- Constitucionalització dels Drets Socials
- Decàleg dels Serveis Socials Bàsics i per un canvi de Model dels SSB
- Campanya en contra de l'LRSAL (Llei de Racionalització i Sostenibilitat de l'Administració Local)
- Dictamen sobre la Llei 24/2015, de 29 de juliol, de mesures urgents per fer front a l'Emergència Habitacional i a la Pobresa Energètica

Des del convenciment que la pobresa és un únic fenomen que es mostra en diferents dimensions de la vida de les persones, entenem que la mesura prioritària, viable i que està en mans del nou Govern de la Generalitat de Catalunya, és l'aprovació de la ILP per a una Renda Garantida de Ciutadania. Des del COTSC **defensem l'aprovació de l'RGC perquè:**

- La cartera de prestacions econòmiques d'atenció a la pobresa és dispersa, no està ben articulada i és insuficient. L'RGC optimitzaria les prestacions i recursos en espècies ja existents.
- Pal·liaria les situacions de pobresa durant tot el període de carència o insuficiència i sense una contraprestació d'inserció laboral més enllà de l'establerta (acceptació d'una oferta de feina adequada), ja que el mercat de treball no té capacitat d'absorbir els milers de demandes d'ocupació.

¹⁹ Aquests valors, proposats des de l'Economia Social i Solidària, poden veure's recollits en múltiples experiències de cooperativisme, com les que conformen la Xarxa de l'Economia Social i Solidària: www.xes.cat. Volem fer referència a la *Guia d'Economia Social i Solidària per a l'Administració Local*, com a idees claus i viables per als nous Ajuntaments.

Entenem que s'hauria de desvincular de la Cartera de Serveis i Prestacions dels Serveis Socials per atendre d'una manera digna i no estigmatitzada.

- Dignificaria la situació d'aquelles persones que es troben en situació d'atur o de precarietat econòmica per causes estructurals, objectivables i acreditables, sense obligar-les a ser ateses per Serveis Socials.
- Permetria als treballadors/es socials dur a terme les funcions definides a la Llei 12/2007 de Serveis Socials –de diagnòstic social, d'atenció i promoció individual i familiar, grupal i comunitària, de prevenció i protecció– ja que no s'obliga a les persones perceptores de l'RGC a realitzar contraprestacions que no tenen sentit i que perverteixen la nostra funció i el possible impacte de la nostra intervenció.

Des del Col·legi, ens sembla clau la institució que assumirà la competència de l'RGC. Entenem que s'hauria de desvincular de la Cartera de Serveis i Prestacions dels Serveis Socials per atendre d'una manera digna i no estigmatitzada, sinó com un dret subjectiu, aquelles persones que es troben sense ingressos o amb uns ingressos inferiors al qual s'estableix en l'IRSC. Si la causa de la pobresa és l'atur, si el que motiva l'RGC és la situació econòmica/laboral i és clarament objectivable i acreditable, creiem que no té sentit que depengui dels serveis socials sinó que hauria de dependre del Departament de Treball, actualment, Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, i formar part d'un sistema que garantis uns ingressos mínims i equivalents a l'IRSC i, alhora, l'accés a itineraris, programes i llocs de feina o ocupació, ajustats a les necessitats i competències de les persones.

Bibliografia

- ADELANTADO, J. *Cambios en el estado de Bienestar*. Barcelona: Icaria, 2000.
- AGUILAR HENDRICKSON, M. Los servicios sociales: las tribulaciones de un sector emergente. MORENO FERNÁNDEZ, L. (ed.). *Reformas de las políticas de bienestar en España*. Madrid: Ed. Siglo XXI, 2009.
- AGUILAR HENDRICKSON, M. *Los servicios sociales en la tormenta*. Documentación Social 166, 2014.
- ALFAMA, E. i OBRADORS, A. *Estudios de inclusión social en España. Un análisis del estado de la investigación sobre inclusión y exclusión social*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2006. No publicado.
- ALLEPUZ, R. i ROSSELL, M. J. *Anatomia de la pobresa a Catalunya. Causes estructurals que provoquen l'exclusió social de les persones vulnerables*. Ed. Pagès, 2014.
- *Anàlisi de les polítiques actives d'ocupació executades pel Servei d'Ocupació de Catalunya*. CCOO. 2008.
- ARCARONS, J. GARGANTÉ, S. TOLEDANO, D. *Rescatem les persones. Preguntes i respostes sobre la Iniciativa Legislativa Popular per la Renda Garantida de Ciutadania*. Ed. Icaria. Col·lecció: ASACO, 2013.
- Documental *La Granja del Pas*. PAHC Sabadell. Sílvia Munt. 2015. <http://www.ccma.cat/tv3/alcarta/sense-ficcio/la-granja-del-pas/video/5580881/>
- Estatut d'Autonomia de Catalunya. 2006. Títol I. Capítol I. Article 24.3.
- Entrevista a en Jochen Kluge. *Repensant les polítiques actives d'ocupació en temps de crisi*. Institut Català d'Avaluacions de Polítiques Públiques. 2011. <http://www.avaluacio.cat/politiques-actives-ocupacio/>
- Entrevista a Jaume Botey. *Las propuestas de Junts pel Sí sobre la Renda Mínima de Inserción son escasas*. [25/01/2016]. http://www.eldiario.es/catalunya/propuestas-Junts-Renda-Minima-Insercion_0_476652774.html
- FOSSAS, E. *Regions i sector cultural a Europa*. Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms, Barcelona, 1990.
- GARCIA, Jordi. *Guia d'Economia Social i Solidària per a l'Administració Local*. Diputació de Barcelona, 2014.
- GINESTA, M. *La constitucionalització dels drets socials, una proposta des del treball social*. Revista Social.cat. 2015.
- GOMÀ, Ricard. La reestructuración de los regímenes de bienestar europeos. A ADELANTADO, J. *Cambios en el estado de Bienestar*. Barcelona: Icaria, 2000.
- GUTIÉRREZ, E. *Nova pobresa i Renda Mínima d'Inserció*. Dossier Catalunya Social. Propostes des del Tercer Sector. 2014.
- SALES i CAMPOS, A. *El delito de ser pobre. Una gestión neoliberal de la marginalidad*. Ed. Icaria, ASACO, 2014.
- SUBIRATS, J. BRUGUÉ, Q. i GOMÀ, R. De la pobreza a la exclusión social. *Revista Internacional de Sociología*. Núm. 33, 2002.
- LOPEZ, C. i ESPINOSA, C. *Rendes de ciutadania*. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, núm. 199, 2013. ISSN 0212-7210.
- Mapa de prestacions de Catalunya. Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya. 2015.
- Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió a Catalunya 2015-2016. Generalitat de Catalunya.
- Documents elaborats per la Comissió de SSB del COTSC:
 - *Parlament Ciutadà per una RGC, ja! Setmana de la Dignitat*. Juny 2014.
 - *Compareixença al Parlament a favor de la ILP RGC*. 09/12/2014
 - *Constitucionalització dels Drets Socials*. 2015.